דרשה לפרשת תולדות · תשפ"א

עשיו - בעל התשובה המושלם!

מדוע אהב יצחק את עשיו, איך מוכרים בכורה, וממתי מותר לעבוד על אבא?

מבוסס על לקו"ש חלק כ' שיחה ב לפרשת תולדות

לפני שמתחילים

במסעדת בשרים ניגש המלצר לאחד מהסועדים עם תפריט מגוון.

המלצר: "יש לי כבד קצוץ, רגל קרושה ולשון צלויה!"

משיב לו הסועד בעצבנות: "הבעיות הרפואיות שלך לא מעניינות אותי, העיקר שתביא לי שווארמה בפיתה..."

שאלת פתיחה

מדוע יצחק אהב את עשיו? וכי לא הבחין ברשעתו?

פרשת תולדות היא אחת הפרשות הקשות ביותר להבנה בלימוד שטחי. סיפורם של יעקב ועשיו כבניהם היחידים של יצחק ורבקה, מעורר השתאות בכל אדם הקורא את הפרשה. סיפור מכירת הבכורה עבור נזיד של עדשים או קבלת הברכות בערמה על ידי יעקב, סיפור אהבתו חסרת הפשר של יצחק לבנו עשיו הנוכל הערמומי - הם רק חלק מהדברים המתמיהים בפרשתינו.

בואו ונתמקד במספר שאלות שכנראה עולות במוחו של כל אחד מאיתנו:

א. מדוע יצחק אוהב את עשיו ("וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צַיִד בְּפִיו"- בראשית כה, כח) מה קורה פה, יצחק לא מבין ענין?! הוא לא רואה עם מי יש לו עסק?! ומהי משמעות הפסוק: "כי ציד בפיו"? מיותר לציין שצדיק כמו יצחק - "עולה תמימה" - לא מתבלבל מאיזה מנת בשר צלוי המוגשת לו בליווי עשבי תיבול... כנראה שהוא ראה משהו שאנחנו (בהשקפה ראשונה, ללא תורת החסידות) לא רואים!

ב. סיפור מכירת הבכורה גם הוא תמוה מאד: הלא בכורה הינה תיאור מצב עובדתי! מהי אם כן, התועלת במכירתה?!

ג. וגולת הכותרת: קבלת הברכות בערמה! מה זה אמור להיות?! כיצד ייתכן שהתורה, סמל היושר והמוסר האנושי, תכתוב בפירוט כל כך גדול אודות מעשה רמיה שכזה?!

ד. וכמו תמיד, כיצד כל זה קשור אלינו, כאן ועכשיו, ערב הגאולה?

מי נותן את הכוח לעבודת התשובה?

כמו תמיד, לתורת החסידות יש את התשובות לכל השאלות. בשיחה מאלפת חושף הרבי את מה שמסתתר מאחורי הפרשה, וכיצד ניתן לגלות בסיפורים התמוהים האלו את ה... "משיח בפרשה"!

על פי חסידות, יעקב אינו רק איש תם וישר דרך, בדיוק באותה מידה שעשיו איננו סתם צייד פראי משועמם החובב טרף. לא לחינם נולד עשיו ראשון ולא בכדי תפס אותו יעקב בעקביו. הכל נעוץ היה בשורש נשמתם של יעקב ועשיו:

יעקב - שורשו מעולם התיקון, ואילו עשיו, שורש נשמתו היה מעולם נעלה יותר - עולם התוהו. עשיו הגיע ממקום גבוה יותר ולכן נולד ראשון. זוהי גם הסיבה שיצחק אבינו, אשר ראה את שורש נשמתו של בנו, העריך והוקיר את הפוטנציאל הנשמתי הגלום בו. זו הסיבה האמיתית והפנימית שיצחק אהב את עשיו.

חז"ל מלמדים אותנו כי "מעשה אבות סימן לבנים". כלומר, בחיי האבות ישנם קווי אופי להתרחשויות גשמיות ורוחניות של כל יהודי במשך כל הדורות. וזה נותן כוח ל"בנים" לעבוד את השם בדרכים השונות. בעבודת השם של יהודי ישנם באופן כללי שני סוגי עבודה: צדיק - שלא חטא מעולם, ובעל תשובה - שחטא ושב ממעשיו.

האבות הם אלו הנותנים כח לעבודת הצדיק, כי זה מה שהם היו - "צדיקים"; אבל מאין שואב בעל התשובה את כוחו? הרי האבות מעולם לא נזקקו לכבוש את יצרם... הם היו "מרכבה לרצון העליון כל ימיהם", לא היה להם כלל יצר!

מחדש הרבי מלך המשיח: שעשיו, קיבל את המשימה הנעלית הזו - כיבוש היצר. עשיו בתחילת דרכו היה טוב. הוא אומנם נולד עם יצר לעבודה זרה, אבל זה היה רק בשביל לתת לו אפשרות לכבוש את אותו היצר, ובכך לתת לנו את האפשרות והיכולת לשלוט על יצרנו אנו. בפוטנציאל, היה עשיו אמור להיות ה"בעל תשובה המושלם", אלא, שדא עקא, הוא החליק במורד הדרך, והסוף שלו ידוע...

מהי הדרך הנכונה בעבודת ה'?

בין יעקב ועשיו התנהל במרוצת השנים ויכוח אידאולוגי. המריבה ארוכת השנים ביניהם, שהתחילה עוד לפני לידתם, בעת היותם עוברים בבטן אימם, מסמלת את המאבק הנפשי והרוחני בשאלה הנצחית: איזה דרך בעבודת ה' נכונה?

עשיו ה'בעל תשובה' טען: עיקר העבודה היא בעולם הזה, העולם הבא הוא רק אמצעי לברר ולהשיב את העולם הזה למצבו הנכון. יעקב ה'צדיק' טען: העיקר הוא העולם הבא, אך כדי להגיע אליו נדרשת עבודה והתעלות בעולם הזה. כלומר: העולם הזה משמש כהכנה ומעבר לתכלית שהיא העולם הבא.

בהתאם לאידיאולוגיה שלו, עשיו אף היה מוכן למכור את חלקו בעולם הבא אותו הוא מכנה (לפי 'בראשית רבתי' לפרשת תולדות) בשם "בכורה". זאת אומרת, יעקב ועשיו עשו "דיל" - עשיו מקבל את העולם הזה, בעוד שיעקב מקבל את העולם הבא.

כאמור לעיל, יצחק ראה את שורשו הגבוה מאד של עשיו, ורצה להאציל לו את ברכותיו. כי ברגע שעשיו יתקן את עצמו ועניניו, תבוא הגאולה!

רבקה, לעומת זאת, ידעה היטב שעוד ארוכה הדרך, היא דאגה - אפילו במחיר ויתור כביכול על היושר - לכך שהברכות תגענה ליעקב, מי שבניו עתידים לפעול את תיקון העולם בכל הדורות הבאים.

יעקב אבינו סלל עבורנו את הדרך עוד מבטן אמו. עולם התחיה, העולם הבא - הוא מטרת קיומנו. וכל עוד איננו נגאלים וזוכים לו - איננו יכולים להעצר. כל עוד לא השגנו את היעד - מה משמעות לדרך שעברנו?

אז למדנו על סיבת אהבתו של יצחק לעשיו, הסברנו את המשמעות הפנימית של מכירת הבכורה, ותירצנו את ההתנהגות הנראית כבלתי צודקת של יעקב ורבקה. ובנוגע אלינו, עלינו ללמוד הוראה מעשית מ"אלה תולדות יצחק-יעקב ועשיו האמורים בפרשה", עלינו ללמוד, בראש ובראשונה, מיעקב "איש תם", לימוד התורה בתמימות ובשלימות, על מנת לרצות ולהגיע לחיי העולם הבא, יחד עם זאת, עלינו ללמוד מ"עשיו איש ציד", להתלבש בעניני העולם הגשמי, לכבוש את היצר ולברר את העולם הזה, ובכך נזכה להגיע לזמן בו נאמר ליצחק: "כי אתה אבינו" - זמן הגאולה!

הדרך לשלוט על היצר

ונסיים בסיפור על המשמעות של כיבוש היצר ועל הדרך להגיע לכך:

לילה אחד הגיע אדם למגיד ממזריטש, עיניו היו מושפלות. הוא הרגיש נורא עם עצמו. "רבי, הראש שלי מלא בדברים אסורים. אני כל הזמן חושב על שטויות ורוצה לעשות אותם... מה עושים?" הוא כמעט פרץ בבכי.

המגיד לא ענה לו על שאלתו, אלא שלח אותו לאחד מתלמידיו, הלוא הוא, ר' זאב מז'יטומיר. נסע האיש אל הצדיק, והגיע אליו בשעת לילה מאוחרת. הוא דפק בדלת, ואף אחד לא פותח. בבית יש אור, ובכל זאת הדלת לא נפתחת. ניסה לצלצל בפעמון, ואין תשובה.. חיכה האיש כמה שעות בחוץ, ורק בשעת בוקר מוקדמת נפתחה הדלת בחיוך על ידי הצדיק רבי זאב.

כשניסה האיש לקבל תשובה לשאלתו, השיב לו הצדיק: הרי כבר נתתי לך תשובה בלילה.

שאל האיש: תשובה? בלילה? הרי חיכיתי ליד הדלת הנעולה ואף אחד לא פתח לי...

חייך הצדיק ואמר: זו בדיוק התשובה. ראית שבעל הבית הוא זה שמחליט מי נכנס ומי יוצא, הוא יודע לשים מנעול ולחסום את מי שלא צריך להכנס. הגיע הזמן שתתחיל להתנהג כמו בעל הבית, ולשים מנעול על מה שאסור להכניס לראש של יהודי!!!

שבת שלום!